

СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ
(Београд)

УЗ 56. КЊИГУ ЈУЖНОСЛОВЕНСКОГ ФИЛОЛОГА, ПОСВЕЋЕНУ
УСПОМЕНИ НА АКАДЕМИКА ПАВЛА ИВИЋА

Деветнаестог септембра 2001. г. навршиће се две године од смрти академика Павла Ивића, централне личности српске лингвистике друге половине двадесетог столећа и дугогодишњег члана Уређивачког одбора Јужнословенског филолога.

Павле Ивић је рођен 1. децембра 1924. године у Београду. Основну школу и гимназију похађао је у Суботици и Београду, где је 1943. матурирао. Године 1945. уписао се на Филолошки факултет у Београду (група за српскохрватски језик и југословенску књижевност). Дипломирао је јуна 1949. и од тада па сре до 1953. године радио као асистент у Институту за српски језик. У школској 1953/54. год. био је асистент-лектор за српскохрватски језик на Универзитету у Лајдену (Холандија). Докторирао је (на тему: *Говор Галијољских Срба*) у Београду јануара 1954. год. Бриљантну наставничку каријеру започео је на новосадском Филозофском факултету (од 1954. као доцент, од 1959. као ванредни, а од 1964. године као редовни професор), а завршио на Филолошком факултету у Београду (од 1972. до 1975. године, када је, и због лошег здравља, привремено пензионисан). За дописног члана Српске академије наука и уметности П. Ивић је биран 1972, а за редовног 1978. год. У пролеће 1973. изабран је за почасног иностраног члана Америчке академије уметности и наука. За иностраног члана биран је у још шест академија: Норвешке (1975), Словеначке (1979), Аустријске (1984), Македонске (1986), Академије наука СССР (данас Руске; 1989), Пољске академије уметности у Кракову (1992). Године 1987. додељен му је почасни докторат Државног универзитета у Колумбусу (Охајо, САД). Децембра 1973. год. изабран је за почасног члана Лингвистичког друштва Америке. У школској 1985/86. год. био је председник, а у години 1986/87. потпредседник Лингвистичког друштва Европе. Године 1989. академик Ивић је

изабран за потпредседника Асоцијације дијалектолога Европе и за потпредседника Друштва за Европски лингвистички атлас. Године 1988. изабран је у редакцијски савет часописа *Вопросы языкознания* (Москва, АНСССР).

Академик П. Ивић је носилац више признања и награда. Од многобројних домаћих признања поменућемо само Октобарску награду Новог Сада (1962), Орден рада са златним венцем (1965), Седмојулску награду Србије (1965), Специјалну Вукову награду Културно-просветне заједнице Србије (1987), Октобарску награду Београда (1990), Награду Удружења универзитетских професора и научника Србије (1999). Повеља Задужбине Јакова Игњатовића за животно дело уручена му је 13. маја 1996. године у Будимпешти.

Ерудита и полиглота, професор Павле Ивић течно је говорио француски, руски, немачки, енглески, холандски и мађарски, а служио се свим осталим словенским и већином европских језика. У току изузетно богате научне каријере држао је предавања о лингвистичким и славистичким темама на више од шездесет универзитета Европе, Америке, Азије и Аустралије: Сијетл, Лос Анђелес, Њујорк, Ан Арбор, Блумингтон, Колумбус (Охајо, САД), Санта Барбара, Станфорд, Беркли, Урбана (САД), Лондон, Упсала (Шведска), Париз, Келн, Бон, Франкфурт, Ерланген, Гисен, Марбург, Минхен, Вирцбург, Минстер (Немачка), Амстердам, Најмеген, Лајден, Грац, Копенхаген, Осло, Цирих, Клагенфурт, Беч, Будимпешта, Љубљана, Москва, Токијо, Мелбурн итд. Ивићев научни опус, садржан у више од 600 радова, штампан је у више од двадесет земаља на свим главним светским језицима.

Академик П. Ивић је годинама више него успешно водио капиталне лингвистичке пројекте и био на челу више научних одбора Српске академије наука и уметности (Међуакадемијски одбор за дијалектолошке атласе, Одбор за ономастику, Одбор за *Етимолошки речник српског језика*), потпредседник Одбора за проучавање Косова и Метохије и члан још неколико одбора САНУ (за *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* САНУ, Хиландарски одбор, Одбор за проучавање геноцида над српским народом и другим народима Југославије, Одбор за историју Срба у Хрватској, Старословенски одбор). Био је члан Одбора Белићеве задужбине, Одбора за прославу тристогодишњице Велике сеобе, Одбора за оријенталне студије, потпредседник Фонда за научна истраживања САНУ. Професор Ивић је био председник Одбора за стандардизацију српског језика, свеакадемијског и свеуниверзитетског тела основаног 1997. године. Био је представник Српске академије наука и уметности у више (го-

дине 1991. угашених) међуакадемијских одбора (за ономастику; за лексикографију и лексикологију; за проучавање словенских језика; за проучавање ортографских и ортоепских питања; за фонетику и фонологију). Академија га је делегирала и у Савет за језик Радио-телевизије Београд (биран је за председника Савета). Био је председник организационих одбора за прославу двестогодишњице Јакоба Грима (1985) и Треће међународне хиландарске конференције (1989). Професор Ивић је био члан Управног одбора Српске књижевне задруге, Управног одбора и Одбора за књижевност и језик Матице српске. У Вуковој задужбини био је члан Управног одбора (један мандат) и председник жирија за доделу награде из области науке (два мандата). Од 1971. до 1975. године био је председник Савета Међународног славистичког центра Србије. Био је члан: Југословенског славистичког комитета, Удружења књижевника Србије, Главног одбора Друштва српско-јеврејског пријатељства, Српског одбора Покрета духовно блиских (источнохришћанских) народа, Сталног међународног комитета лингвиста (CIPL), Европског удружења културе, Париског лингвистичког друштва. Био је и председник Српског сабора од његовог оснивања 1991. године. Посебно се огледао у раду на највећим међународним лингвистичким пројектима. Био је члан Редакције и Директоријума *Евројског лингвистичког аџласа (ALE)*, један од двају потпредседника Балтословенског департмана при ALE, као и члан Редакције и Међународне комисије *Ојшћесловенског лингвистичког аџласа (ОЛА)* при Међународном комитету слависта. До 1995. године руководио је пројектом *Историја српскохрватског језика (средњовековне повеле)* у Одсеку за јужнословенске језике Филозофског факултета у Новом Саду.

За Ивићево име везано је чланство и уредништво у водећим домаћим и страним часописима. Он је више него успешно уређивао *Српски дијалектолошки зборник*, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, *Ономастолошке прилоге (САНУ)* и *Прилоге проучавању језика*. Био је члан редакције угледних часописа у свету: *Вопросы языкознания* (Москва), *International Journal of Slavic Linguistics and Poetics* (Хар), *Language in Society* (Кембриџ) итд. Био је члан уређивачког одбора *Јужнословенског филолога*, редакције *Српског књижевног гласника* итд. и главни уредник важних едиција, као што су *Сабрана дела Вука Карацића*, *Студије о Србима*, *Историја српске културе* и *Изабрана дела Александра Белића*. Павле Ивић је (у земљи и свету) уредио више од 150 томова радова из струке, од чега је више од педесет објављено у издању Српске академије наука и уметности.

И по тој је својој делатности академик Ивић без преседана у стручним круговима.

Најпознатија Ивићева дела су *Дијалектологија српскохрватског језика* (1956), *О говору Галишљских Срба* (1957), *Die serbokroatischen Dialekte* (1958; превод на српски: *Српскохрватски дијалекти*, 1994), *Accent in Serbocroatian* (са И. Лехисте, 1963), *Roman Jakobson and the Growth of Phonology* (1965), *О Вуковом Рјечнику из 1818. године* (1966), *Српски народ и његов језик* (1971), *Дечанске хрисовуље* (са М. Грковић, 1976), *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom* (коаутор и редактор, 1981), *Правопис српскохрватских ћирилских јовела и јисама XII и XIII века* (са В. Јерковић, 1981), *Палеографски опис и правопис Дечанских хрисовуља* (са В. Јерковић, 1982), *Word and Sentence Prosody in Serbocroatian* (са И. Лехисте, 1986; превод на српски: *Прозодија речи и реченице у српскохрватском језику*, 1996), *О језику некадашњем и садашњем* (1990), *Избрани огледи I–III* (1991), *Језички приручник* (са И. Клајном, М. Пешиканом и Б. Брборићем, 1991), *О Вуку Караџићу* (1991), *Банашки говори шумадијско-војвођанског дијалекта I–II* (са Ж. Бошњаквићем и Г. Драгин, 1994, 1997), *Преглед историје српског језика* (1998), *Raspisave, sjudije, članci, I. О фонологији* (1998).

Велики ерудита, научник вечито младалачке, крајње конструктивне и функционалне радозналости, уједињене са несвакидашњом меморијом и раскошном интуицијом, изузетно успешно се огледао у више језичких области и дисциплина: компаративна славистика, лингвистичка географија, лингвистичка типологија, српск(охрватск)а, јужнословенска и општесловенска дијалектологија, фонологија и фонетика, историјска лингвистика, етимологија, ономастика, лексикографија, стандардологија, планирање језика и језичка политика итд. Отменим држањем у свим приликама и одмереном речју, обимним научним опусом који красе кристално јасни, по правилу коначни закључци и судови, професор Ивић је стекао велики углед у земљи и свету. За његово име везано је увођење структуралног метода у језичка истраживања код нас. А он је то чинио скрупулозно, не поводећи се никада за модом тренутка. Увиди у најновије токове и теорије науке о језику и чврсто ослањање на позитивне тековине традиционалне лингвистике, на дела својих угледних претходника, омогућили су П. Ивићу да у интерпретацији језичких факата стиже до решења која и значајно и трајно обогаћују доктрину светске лингвистике. Тако је фонологија данас, између осталог, богатија за познати и у свету признати Ивићев закон о понашању дистинктивних обележја у затворе-

ним фонолошким системима. Озбиљне помаке светској науци о језику донела су и Ивићева размишљања о питањима типологије дијалекатске диференцијације. Нико пре њега, и нико у његово време, није тако дубоко понирао у саму бит српског језика. Он је без премца по дубини схватања проблема, по утемељености теоријских полазишта и ригорозности научне анализе, по свеобухватности и коначности изведених закључака и судова. Ивићево велико научно дело представља срећни спој ретко виђене ерудиције, минуциозне аналитичности, луцидне проницљивости и необичне интуиције. Суверено владање материјом и кристална јасност идеје стоје иза његовог супериорног владања нарацијом, иза тешко поновљиве лакоће у изражавању. Српска наука о језику његовог времена биће упамћена и по ивићевском стилу лежерне елеганције.

Основна делатност професора Павла Ивића јесу дијалектологија и историја језика. Он је најсвестранији, најплоднији, најкреативнији и најиновативнији истраживач српског дијалекатског комплекса. Испод његовога пера изашао је први систематски преглед српских народних говора. Нико досад није тако компетентно понирао у најскривеније кутке наше савремене и историјске дијалектологије. Полувековну проверу научне критике издржали су, на пример, и неки Ивићевци почетнички, студентски радови. Тако се испоставило да су темељи модерне српске дијалектолошке науке постављени у његовом семинарском раду са петог семестра студија 1947. године. А Павле Ивић је тада имао двадесет и три године, колико је имао и његов учитељ Александар Белић када је 1899. г. приказивао Маретићеву *Грамајтику и сѣилицѣику хрвајскога или срѣскога књижевног језика*. У оба случаја — према јутру су се назирале деценије! Већ као тридесетогодишњак професор Ивић пише, по значају и домету велику, чувену синтезу *О неким проблемима наше историјске дијалектологије*, којом, на основу местимице врло оскудног материјала, решава питање генезе шумадијско-војвођанског дијалекта, ставља тачку на проблем стар колико и сама српска дијалектологија. Коначним се сматрају и Ивићевци судови о путевима и принципима кристалисања дијалекатских типова, као и о разлозима због којих упадљиво мањинско становништво чува основну структуру свога дијалекта упркос чињеници да су придошлице вишеструко бројније. Нико пре Ивићевих истраживања није толико респектовао, није схватао значај језичке интерференције, значај последица додире како различитих тако и сродних дијалекатских и језичких система. После његових испитивања много је јасније зашто стручњаци толико пажње посвећују језичкој периферији, крајевима у којима се преплићу резултати интерференције и архаизми,

особине које су остале изван домашаја иновационих процеса који су се својевремено ширили од епицентра ка периферији језичке територије.

Европа је у другој половини двадесетого столећа у личности академика Павла Ивића имала једног од својих најкомпетентнијих и најкомплетнијих дијалектолога. На овакав суд, поред Ивићевог чланства и челних места у великим међународним научним пројектима и чланства у водећим гласилима, говоре и многе друге чињенице. Професору Ивићу је, између осталог, поверено да за петнаесто издање *Британске енциклопедије* напише чланак о одредници *Дијалекат*. Предавао је и дао завршну реч на великом Међународном симпозијуму о теорији дијалеката у Марбургу, главном светском центру лингвистичке географије. Ивићеви блиски сарадници безброј пута су били сведоци његове ненаметљиве доминације не само на југословенским односно јужнословенским већ и на свим општесловенским и европским сусретима дијалектолога.

Дело професора Павла Ивића импресионира обимом и дорађе-ношћу. Опус од близу десет хиљада страна карактерише ненарушена корелација између његовог квантитета и квалитета. Такво дело своме народу досад није оставио ниједан српски лингвиста. Уосталом, Павле Ивић је први наш стручњак коме је још за живота почето штампање *Целокупних дела* (досад је у Издавачкој књижарници Зорана Стојановића објављено осам књига). А обавезе приређивача целе едиције, уз превођење текстова са других језика, свде се углавном на техничко уједначавање и прилагођавање актуелним правописним правилима и прописима.

Академик Павле Ивић припада плејади најумнијих синова српскога народа. Његово монументално дело поставило га је уз раме Ђуре Даничића, Стојана Новаковића, Љубомира Стојановића и Александра Белића. По њему ће се дуго помињати наше време. Прву озбиљнију прилику за свестраније претресање и оцену дела великана српске и светске лингвистике имаће осамдесетак научника из земље и света на Међународном научном скупу *Живот и дело академика Павла Ивића* у Београду, Новом Саду и Суботици од 17. до 19. септембра 2001. године.